

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
імені Івана Боберського
КАФЕДРА ТЕОРІЇ І МЕТОДИКИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Сороколів Н. С.

Лекція № 5

Тема: «Ключові компетентності в українській освіті, шляхи впровадження. Компетентнісний потенціал фізичного виховання»

з навчальної дисципліни
„КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ”

План

1. Сутність ключових компетентностей НУШ. Вимоги до реалізації ключових компетентностей відповідно до Закону України «Про освіту». Шляхи впровадження.
2. Ключова компетентність «Вільне володіння державною мовою» та її значення у застосуванні спортивної термінології.
3. Ключова компетентність «Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами» та її вплив на формування міжкультурного та міжнаціонального спілкування у фізичному вихованні.
4. Компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологіях, екологічна компетентність та їхній вплив на формування безпечного фізичного виховання.
5. Математична компетентність та її вплив на формування стратегічних дій школярів у фізкультурній діяльності.
6. Значення інноваційності як ключової компетентності НУШ у розвитку фізичної культури школярів.
7. Інформаційно-комунікативна компетентність та її значення на формування фізкультурної компетентності школярів.
8. Ключова компетентність «Навчання упродовж життя» та вплив на фізкультурне зростання здобувачів освіти та фахівців з фізичного виховання.
9. Підприємливість та фінансова грамотність та її значення на формування лідерських й організаторських якостей засобами фізичного виховання.
10. Громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав та можливостей як провідна компетентність стандарту освіти фізкультурної освітньої галузі.

11. Культурна компетентність та її шляхи упровадження у фізичне виховання.

Новітнє суспільство висуває до освіти нові вимоги, однією з яких є формування особистостей, що спроможні ухвалювати неординарні рішення й ефективно налагоджувати взаємини у швидкоплинній реальності. Активність, самостійність, творчість, здатність адаптуватися до стрімких змін – ці риси особистості дуже важливі на сучасному етапі історичного розвитку, а їх формування потребує реалізації нових підходів до процесу навчання. Сучасні випускники потребують не тільки ґрунтовних знань із предметів, а й високого рівня розвитку різних типів компетентностей.

Саме компетентнісно-орієнтований підхід до навчання закладено в основу концепції Нової української школи, який доповнюють: принципи дитиноцентризму та педагогіки партнерства, новий зміст освіти, а також сучасне освітнє середовище – безпечне, доступне та дружнє до дитини.

Реформування освіти в Україні дало потужний поштовх для активізації самоосвіти учителів та їх творчого підходу у викладанні предметів. Упродовж останнього року Концепція Нової української школи та освіта на засадах компетентнісного підходу стала об'єктом обговорення під час проведення наукових конференцій, семінарів та досліджень вітчизняних науковців.

Відповідно до закону України “Про освіту”, який прийнято Верховною Радою України 05 вересня 2017 року передбачено, що метою повної загальної середньої освіти є всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності.

Досягнення цієї мети забезпечується шляхом формування ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності, таких як:

- вільне володіння державною мовою;
- здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами;
- математична компетентність;
- компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій; інноваційність;
- екологічна компетентність;
- інформаційно-комунікаційна компетентність;
- навчання впродовж життя;
- громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей;
- культурна компетентність;

➤ підприємливість та фінансова грамотність.

Сучасний процес навчання з фізичного виховання повинен бути направлений на формування зазначених компетентностей. Зрозуміло, що кожному з перерахованих компетентностей учні будуть набувати послідовно, поступово, під час вивчення різних предметів на всіх етапах освіти. Розглянемо можливості формування деяких життєвих компетентностей учнів на прикладі викладання фізичної культури у ЗЗСО.

Ми вважаємо, що кожному з цих ключових компетентностей можна формувати в учнів під час фізичного виховання школярів.

Розглянемо зміст кожної ключової компетентності, що внесені до Стандарту освіти Нової української школи та можливість їх реалізації у фізичному вихованні. Отже:

➤ Ключова компетентність “Вільне володіння державною мовою” у стандарті освіти передбачає вміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти, а також любов до читання, відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження, готовність вживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях. Ключова компетентність “Вільне володіння державною мовою” у фізичному вихованні може бути зреалізована через вміння правильно використовувати термінологічний апарат з фізичного виховання під час виконання строевих команд, спілкування в різних ситуаціях під час занять фізичною культурою і спортом, розв’язання конфліктних ситуацій, які можуть виникати в ігрових видах спорту, а також під час проведення рухливих ігор та естафет, популяризування ідей фізичної культури і спорту мовними засобами.

На нашу думку, важливо сформувати у школярів усвідомлення ролі фізичної культури для гармонійного розвитку особистості, пошанування національних традицій у фізичному вихованні, українському спортивному русі мовними засобами. Це може здійснюватися через навчальні ресурси такі як: інформація про історію спортивного руху в Україні та українську спортивну термінологію.

➤ Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами, що передбачає активне використання рідної мови в різних комунікативних ситуаціях, зокрема в побуті, освітньому процесі, культурному житті громади, можливість розуміти прості висловлювання іноземною мовою, спілкуватися нею у відповідних ситуаціях, оволодіння навичками міжкультурного спілкування. Ця ключова компетентність у фізичному вихованні формується за допомогою вміння спілкуватися рідною та іноземними мовами про фізичну культуру, її значення для самореалізації людини; писати тексти іноземною мовою про власні спортивні захоплення; шукати інформацію в іноземних джерелах про ефективні оздоровчі програми, спортивні новини.

При формуванні цієї ключової компетентності важливо, щоб сучасна дитина усвідомлювала роль іноземної мови як мови міжнародного спілкування,

а також вміла висловлювати свою думку, використовуючи рідну мову. Цього можна досягти через використання спортивної термінології, яка є загальноприйнятою для світового спортивного товариства, а також через повідомлення спортивних новин рідною чи іноземними мовами [8, 9, 15].

➤ Математична компетентність передбачає виявлення простих математичних залежностей в навколишньому світі, моделювання процесів та ситуацій із застосуванням математичних відношень та вимірювань, усвідомлення ролі математичних знань та вмінь в особистому і суспільному житті людини. Математичну компетентність під час уроку фізичної культури можна сформувати, використовуючи математичні методи під час занять фізичною культурою, а саме: у початкових класах при проведенні естафет добирати такі завдання, які би давали можливість здійснювати математичні підрахунки, приклади на віднімання, додавання, множення чи ділення. У середніх та старших класах за допомогою математичних методів контролювати свій фізичний стан, здійснювати підрахунок та аналізувати частоту серцевих скорочень у стані спокою та під час фізичних навантажень, що дозволить школярам створювати індивідуальні фізкультурно-оздоровчі програми. Окрім цього це дасть можливість школярам добирати фізичні навантаження, опираючись на індивідуальні показники. Під час проведення двобічних спортивних ігор вести рахунок при проведенні змагань у різних видах спорту, а також розраховувати зусилля для досягнення мети, аналізуючи швидкість, відстань, траєкторію, тощо.

При формуванні цієї ключової компетентності учитель фізичної культури має донести до учня важливість математичного мислення для фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності.

➤ Компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій передбачають формування допитливості, прагнення шукати і пропонувати нові ідеї, самостійно чи в групі спостерігати та досліджувати, формулювати припущення і робити висновки на основі проведених дослідів, пізнавати себе та навколишній світ шляхом спостереження та дослідження. При формуванні компетентностей у галузі природничих наук, техніки і технологіях варто зробити акцент на проведенні фізкультурно-оздоровчих занять в умовах природнього середовища; використанні сил природи в процесі занять із фізичної культури; вмінні організовувати та здійснювати туристичні мандрівки; застосовувати інноваційні технології для покращення здоров'я, для задоволення від рухової активності.

При цьому надзвичайно важливо, на нашу думку, сформувати розуміння у школярів гармонійної взаємодії людини і природи, сприймання екологічного довкілля як ідеального простору для реалізації фізичної активності людини; ціннісне ставлення до навколишнього середовища як до потенційного джерела здоров'я, усвідомлення важливості бережливого природокористування.

Цього можна досягти через навчальні ресурси, такі як: туристичні мандрівки, фізичні вправи на свіжому повітрі, засоби загартовування, сучасні фітнес-технології.

➤ Екологічна компетентність передбачає усвідомлення основи екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів, розуміючи важливість збереження природи для сталого розвитку суспільства. Екологічна компетентність, на нашу думку, могла би формуватися у дітей в рамках попередньої. Однак відповідно до Закону України “Про освіту”, вона виділена як самостійна ключова компетентність. На нашу думку, основна мета цієї компетентності у фізичному вихованні полягає в тому, щоб під час виконання фізичних вправ в умовах природного середовища школярів знали, розрізняли та уникали біотичних та абіотичних небезпек; дотримувалися правил безпеки під час уроків, змагань та інших форм фізичного виховання; гігієнічних вимог щодо спортивного одягу, спортивних споруд та температурних режимів.

➤ Інноваційність, що передбачає відкритість до нових ідей, ініціювання змін у близькому середовищі (клас, школа, громада тощо), формування знань, умінь, ставлень, що є основою компетентнісного підходу, забезпечують подальшу здатність успішно навчатися, провадити професійну діяльність, відчувати себе частиною спільноти і брати участь у справах громади. Основна мета впровадження цієї ключової компетентності у фізичному вихованні це вміння застосовувати інноваційно-оздоровчі технології для покращення фізичного стану; розвивати варіанти ідеї та можливості створення нових оздоровчих технологій, досліджувати та експериментувати з інноваційними підходами у фізичному вихованні; створювати інноваційні програми індивідуальних фізкультурно-оздоровчих занять. При реалізації ключової компетентності «Інноваційність» учні зможуть усвідомити значення інноваційних технологій у фізичному самовдосконаленні; розумітимуть потребу у впровадженні інноваційних засобів у фізичному вихованні.

➤ Інформаційно-комунікаційна компетентність передбачає опанування основ цифрової грамотності для розвитку і спілкування, здатність безпечного та етичного використання засобів інформаційно-комунікаційної компетентності у навчанні та інших життєвих ситуаціях. Інформаційно-комунікативна компетентність у фізичному вихованні полягає в тому, щоб сформувати в школярів вміння використовувати цифрові пристрої для отримання інформації на спортивну тематику та комунікацію між собою; для навчання техніки рухових навичок, фізичних вправ; оцінювання власного фізичного стану, моніторингу рухової активності. Окрім цього, надзвичайно важливо, щоб школярі усвідомлювали вплив інформаційних та комунікаційних технологій і пристроїв на здоров'я людини, переваг та ризиків їхнього застосування; розуміння проблем та наслідків комп'ютерної залежності.

Рекомендуємо застосовувати такі навчальні ресурси: комп'ютерні програми для корекції фізичного стану, відео майстер-класи з різних видів спорту, відеоуроки та відеоролики про проведення різних форм фізкультурно-оздоровчих занять.

➤ Навчання впродовж життя передбачає опанування умінь і навичок, необхідних для подальшого навчання, організацію власного навчального

середовища, отримання нової інформації з метою застосування її для оцінювання навчальних потреб, визначення власних навчальних цілей та способів їх досягнення, навчання працювати самостійно і в групі. Реалізація цієї ключової компетентності, на нашу думку, є надзвичайно важливою у фізичному вихованні школярів, оскільки дає можливість учням розв'язувати проблемні завдання у сфері фізичної культури і спорту; досягати конкретних цілей у фізичному самовдосконаленні; розробляти індивідуальні оздоровчі програми з урахуванням власних можливостей, мотивів та потреб; шукати, аналізувати та систематизувати інформацію у сфері фізичної культури та спорту. При формуванні цієї ключової компетентності важливо сформулювати розуміння потреби постійного фізичного вдосконалення.

➤ Громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, усвідомленням рівних прав і можливостей, що передбачають співпрацю з іншими особами для досягнення спільної мети, активність у житті класу і школи, повагу до прав інших осіб, уміння діяти в конфліктних ситуаціях, пов'язаних із різними проявами дискримінації, цінувати культурне розмаїття різних народів та ідентифікувати себе як громадянина України, дбайливе ставлення до власного здоров'я і збереження здоров'я інших людей, дотримання здорового способу життя. Цю ключову компетентність у фізичному вихованні варто реалізовувати через виховання організаторських здібностей школярів. Рекомендуємо формувати здатність учнів до організації гри чи іншого виду командної рухової діяльності; до спілкування в різних ситуаціях на засадах поваги та товариськості; нівелювання конфліктних ситуацій, які можуть виникати у процесі спортивної діяльності; дотримання правил чесної гри (Fair Play): поважати суперника, здобувати перемогу чесним шляхом за рахунок ретельної підготовки, з гідністю приймати поразку, пам'ятати, що головна перемога – це перемога над собою. При реалізації цієї ключової компетентності важливо сформулювати в дітей вміння цінувати підтримку, повагу до альтернативних думок і поглядів, а також толерантність; розуміння зв'язку між руховою активністю та здоров'ям; свідомого ставлення до власного здоров'я та здоров'я інших.

➤ Культурна компетентність передбачає залучення до різних видів мистецької творчості (образотворче, музичне та інші види мистецтв) шляхом розкриття і розвитку природних здібностей, творчого вираження особистості. Реалізація цієї ключової компетентності у фізичному вихованні має бути спрямована на вміння виражати свій культурний потенціал через рухову діяльність; на формування та удосконалення культури рухів; дотримання мовленнєвого етикету; усвідомлення можливостей національного самовираження та самореалізації через фізичну культуру та спорт.

➤ Підприємливість та фінансова грамотність передбачають ініціативність, готовність брати відповідальність за власні рішення, вміння організувати свою діяльність для досягнення цілей, усвідомлення етичних цінностей ефективної співпраці, готовність до втілення в життя ініційованих

ідей, прийняття власних рішень. Формування цієї ключової компетентності носить надважливий характер для сучасної молоді людини. Адже людина, в якій сформовані риси підприємця і, яка є фінансово грамотною, може досягнути значних особистих результатів та матеріально себе забезпечити. Часто підприємливість утотожують лише із заробітком коштів, а не із формування лідерських якостей, які допоможуть молодій особі стати успішним. Тому, у фізичному вихованні цю ключову компетентність варто розглядати та формувати через призму розвитку організаційних, лідерських якостей, таких як: уміння боротися, здобувати чесну перемогу та з гідністю приймати поразку; контролювати свої емоції; організовувати свій час і мобілізувати ресурси; оцінювати власні можливості в процесі рухової діяльності; реалізовувати різні ролі в ігрових ситуаціях; вміння працювати в команді; відповідати за власні рішення; користати з власних переваг і визнавати недоліки у тактичних діях у різних видах спорту, планувати та реалізовувати спортивні проекти (турніри, змагання тощо).

Отож, вважаємо, що для успішного впровадження освітньої реформи “Нова українська школа” у фізичне виховання учителі фізичної культури потребують розроблення спеціальних курсів підвищення кваліфікації не лише ті, що викладають предмет у початкових класах, як це зроблено профільним міністерством, а й учителі середніх та старших класів.

Таким чином, кожен ключову компетентність освітньої реформи “Нова українська школа” можна і необхідно впровадити в практику фізичного виховання школярів як в урочній так і позаурочній формах.

Вважаємо, що шкільна дисципліна “фізична культура” може стати дієвим засобом різнобічного розвитку особистості учня, формування в дитини ключових компетентностей, а освітній процес з фізичного виховання повинен бути побудований таким чином, щоб дитина опинялася у ситуаціях, які сприяють їх формуванню. Усі зазначені компетентності є однаково важливими, вони переплітаються і поєднуються, можуть використовуватися у багатьох контекстах і різних комбінаціях у процесі фізичного виховання.

Література:

1. Впровадження нового державного стандарту в початковій школі: практичний аспект / Н.М. Кириленко, Л.П. Травкіна, К.С. Романенко, А.А. Коломійченко // Молодий учений. – 2018. – № 2.1 (54.1). – С. 47–50.
2. Гриневич Л. Нова українська школа: основи стандарту освіти / Л. Гриневич. – Львів, 2016. – 64 с.
3. Державний Стандарт початкової освіти : затверджений Постановою КМУ від 21.02.2018 р. № 87 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dlse.multycourse.com.ua/ua/page/21/108>.
4. Звичайні форми роботи – новий підхід: розвиваємо ключові компетентності : метод. посіб. / К. А. Дмитренко, М. В. Коновалова, О. П. Семиволос, С. В. Бекетова. – Х. : ВГ «Основа», 2018. – 119 с.

5. Концепція «Нова школа. Простір освітніх можливостей» [Електронний ресурс]. – 40 с. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016>.
6. Локшина О. І. Європейська довідкова система як інструмент упровадження компетентнісного підходу в освіту країн – членів Європейського Союзу / О. І. Локшина // Педагогіка і психологія. – 2007. – № 1. – С. 131–142.
7. Ляшенко О. І. Пріоритети розвитку української школи в умовах реформування освіти [Електронний ресурс] / О. І. Ляшенко // Зб. наук. прац. Кам'янець-Подільського нац. ун.-ту ім. Івана Огієнка. Педагогічна серія – Режим доступу: <http://journals.uran.ua/index.php/2307-4507/article/view/94490>.
8. Москаленко Н. В. Ключові компетентності у фізичному вихованні школярів в рамках реформи "Нова українська школа" / Москаленко Н. В., Сороколіт Н. С., Турчик І. Х. // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. пр. – Київ, 2019. – Вип. 5К(113)19. – С. 223–228.
9. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України ; за заг. ред. В.Г. Кременя. – К. : Педагогічна думка, 2016. – 448 с.
10. Овчарук О. Компетентності як ключ оновлення змісту освіти / О. Овчарук // Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики. – К.: К.І.С., 2003. – С. 13–42.
11. Про освіту : закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://osvita.ua/legislation/law/2231>.
1. Свістельник І. Р. Інформаційна компетентність науковців вищої фізкультурної освіти / Свістельник І. Р. // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. – Чернігів, 2006. – Вип. 35. – С. 356–358.
12. Сороколіт Н. Методичні рекомендації щодо запровадження наскрізної змістової лінії «Громадянська відповідальність»: Фізична культура / Н. Сороколіт, О. Шиян. – К. : Основа, 2018. – 26 с.
13. Сороколіт Н. Можливості реалізації ключових компетентностей Нової української школи у фізичному вихованні школярів / Сороколіт Наталія // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2019. – № 3. – С. 167–174.
14. Сороколіт Н. Становлення шкільного фізичного виховання в Україні в період незалежності / Сороколіт Наталія, Римар Ольга, Соловей Алла // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2018. – № 2. – С. 135–139.
15. Сороколіт Н.С. Компетентнісний підхід у фізичному вихованні / Н.С. Сороколіт // The XIV International Science Conference «Current issues of science and education», 2021. – С. 146–152.